

Slechtvalken *Falco peregrinus* in de Waddenzee grijpen Vale Stormvogeltjes *Oceanodroma leucorhoa*

Klaas van Dijk

Vanaf het midden van de jaren negentig worden tijdens de systematische hoogwatertellingen van de Nederlandse Waddenzee een beperkt aantal soorten niet-watervogels, waaronder Slechtvalk *Falco peregrinus*, meegeteld (Koffijberg *et al.* 1999). Snel werd hierdoor duidelijk dat er in de trektijd en in de winterperiode tientallen Slechtvalken in de Waddenzee verblijven (Koks 1998). Tegenwoordig worden deze hoogwatertellingen vijf maal per seizoen (juli - juni) uitgevoerd: vier maal in een vaste maand (september, november, januari en mei) en één maal in een wisselmaand. Slechtvalken worden vooral in het najaar en in de winter gezien (Tabel 1), met het hoogste maandgemiddelde in november (56), gevolgd door januari (49) en september (44). Het maximum tijdens een wisselmaand bedraagt 63 exemplaren (oktober 2004). De aantallen in mei zijn een stuk lager en hebben voor een klein deel betrekking op broedvogels (o.a. de Boer & van Dijk 1999, van Geneijgen 2007). Een deel van de (soms forse) aantalsfluctuaties is toe te schrijven aan de volledigheid van de telling (niet altijd werden alle deelgebieden – goed - geteld) en aan de weersomstandigheden tijdens de telling. Daarnaast wordt niet altijd even goed gelet op Slechtvalken, want de focus ligt op watervogels en de teltijd is beperkt.

Tabel 1. Aantallen getelde Slechtvalken tijdens integrale hoogwatertellingen van de Nederlandse Waddenzee (Bron: bijlage bij jaarlijkse watervogelrapporten van Sovon). *Number of Peregrine Falcons as recorded during simultaneous counts of waterbirds at high tide roosts in the Dutch part of the Wadden Sea. Numbers in May mainly refer to non-breeding birds.*

Seizoen (juli - juni) <i>Season (July - June)</i>	September <i>September</i>	November <i>November</i>	Januari <i>January</i>	Mei <i>May</i>
2002/03	29	55	49	2
2003/04	38	46	60	7
2004/05	37	58	57	5
2005/06	39	53	53	13
2006/07	36	56	27	6
2007/08	47	39	56	10
2008/09	51	70	29	18
2009/10	52	47	46	5
2010/11	65	78	65	21

Over de voedselkeuze van deze Slechtvalken zijn ondertussen een aantal publicaties verschenen (de Boer & van Dijk 1999, Smit 2000, Oosterhuis & Kok 2003, Dekker & Ferwerda 2008, Gijsbers 2013). Steevast komt hieruit naar voren dat vooral steltlopers worden gepakt, zowel bij broedvogels (van Dijk & de Boer 1999) als bij niet-broedvo-

gels. Zo vonden Oosterhuis & Kok (2003) tijdens dagelijks onderzoek in april 2001 in totaal 56 verse prooien op Griend (alleen vogels, 9 soorten), met Rosse Grutto *Limosa lapponica* (N=24, 43%) als meest talrijke soort. Gijsbers (2013, met aanvullingen uit 2013 in Penninkhof 2013, totalen op een afwijkende manier bepaald) vond in 2011-12 bij een meetpaal op het Balgzand vooral resten van Kanoeten *Calidris canutus*, terwijl Dekker & Ferwerda (2008) zagen dat Slechtvalken langs de vastelandskust van Friesland in het najaar van 2006 en 2007 vooral Bonte Strandlopers *Calidris alpina* grepen. Verder zijn er diverse publicaties met anekdotische waarnemingen, bijvoorbeeld Dekker (2010) en Horn (2012) over Slechtvalken die erg grote prooien bejaagden en Woudman (2013) over een Slechtvalk die een Bontbekplevier *Charadrius hiaticula* van een Smelleken *Falco columbarius* afpakte. Hier documenteer ik twee gevallen waarbij een Vaal Stormvogeltje *Oceanodroma leucorhoa* werd gevangen.

De eerste waarneming

Op 23 september 2004 nodigde Aart van der Spoel mij uit om mee te gaan naar Lauwersoog, want de wind was gunstig voor goede zeetrek. Aart zijn verwachting werd niet beschaamd, want het werd een dag die we niet snel zouden vergeten (Bot & Jonker 2004). Ik zag vele tientallen Vale Stormvogeltjes, twee Noordse Pijlstormvogels *Puffinus puffinus*, een Vorkstaartmeeuw *Xema sabini*, een Rosse Franjepoot *Phalaropus fulicarius* en drie soorten jagers (Kleine Jager *Stercorarius parasiticus*, Middelste Jager *S. pomarinus* en Grote Jager *S. skua*). We zaten aan de oostzijde van de haven (53°24'N; 06°12'O) met vrij uitzicht naar het noorden en het oosten en deels in de beschutting van hokjes die op de zeedijk stonden. Op zee was een voortdurende beweging van Vale Stormvogeltjes naar west en veel vogels vlogen dicht langs de kust (Foto 1). De vaaltjes kwamen moeizaam vooruit en werden door de harde wind regelmatig teruggeblazen. Hierdoor was het lastig te bepalen om welke aantallen het ging. De meeste andere zeevogels vlogen veel verder van ons vandaan. Op de Waddenzee vlogen zoveel zeevogels dat we vaak niet wisten waar we moesten kijken: naar de stroom vaaltjes dichtbij of naar de andere soorten die meestal veel verder van ons vandaan vlogen. Plotseling zag ik boven zee een Slechtvalk die kort daarna een Vaal Stormvogeltje greep. De Slechtvalk, een adult, verdween met zijn prooi over de dijk naar het binnenland en kon verder niet worden gevolgd.

Foto 1. Eén van de vele tientallen Vale Stormvogeltjes op de Waddenzee bij Lauwersoog op 23 september 2004 (Foto: Martijn Bot). *Leach's Storm-petrel just outside the harbour of Lauwersoog, Dutch part of the Wadden Sea, 23 September 2004.*

De tweede waarneming

Op 10 november 2007 zagen vogelaars op de trektelpost in de Eemshaven (53°26'N; 06°53'O) dat een Vaal Stormvogeltje door een Slechtvalk werd gepakt. Willem Wind heeft het voorval op waarneming.nl ingevoerd en ik heb hem gevraagd naar details. Hieronder volgt zijn reactie: "Samen met André Boven ging ik zeetrekten in de Eemshaven. We stonden bij de radartoren en we waren daar met zo'n acht man, waaronder Anne van Dijk. De weersomstandigheden waren in de voorgaande dagen erg goed, dus dat beloofde wat te gaan worden voor de zeetrek. En dat gebeurde. Het was mijn eerste echte dag zeetrekten onder goede omstandigheden en ik zag in rap tempo enkele *lifers* langskomen. Toppers waren twee Vale Stormvogeltjes, 14 Kleine Alken *Alle alle*, een Grote Burgemeester *Larus hyperboreus*, twee IJseenden *Clangula hyemalis*, een Ruigpootbuizerd *Buteo lagopus* en zowaar een Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus*, een soort waar André en Anne al ruim 30 jaar op hadden gewacht om die binnen de provincie te zien te krijgen."

"Het eerste vaaltje dat die dag langs kwam, overigens mijn eerste ooit in Nederland, kwam vanuit het oosten over de Eems aangevlogen. Hij had zichtbaar moeite om tegen de wind in te komen en fladderde laag over het water richting het westen, relatief dicht tegen de dijk aan. Terwijl ik genoot en de vogel aandachtig bekeek, werd hij opeens gegrepen door een adulte Slechtvalk. Waarschijnlijk had één van de lokale vogels van de Eemscentrale het vaaltje vanaf de hoge schoorsteen opgemerkt en waarschijnlijk was de Slechtvalk in duikvlucht linea recta op het vaaltje afgedoken. Volledig verbouwereerd zag ik hoe het vaaltje, die het die dag al zo moeilijk had, werd meegenomen door de Slechtvalk. We zagen de valk met het vaaltje in zijn klauwen tegen de wind in de Eems opvliegen, richting Duitsland, totdat we hem uit het zicht verloren. Het zou me overigens niet verbazen dat de valk daarna met een boog weer terug naar de schoorsteen is gevlogen."

Discussie

Vale Stormvogeltjes worden jaarlijks in de Waddenzee gezien en tijdens gunstig weer voor zeetrek is Lauwersoog één van de beste locaties in Noord-Nederland (Olthoff 2007). Beide vangsten waren op dagen met uitzonderlijk gunstig weer voor zeetrek (o.a. Bot & Jonker 2004). Het gaat, voor zover mij bekend, om de eerste maal dat voor Nederland is vastgesteld dat Vaal Stormvogeltje op het menu van de Slechtvalk staat. Het eerste geval voor Duitsland was een prooirest in 2002 op Süderoogsand (een zandplaat in het Duitse deel van de Waddenzee, Robitzky *et al.* 2010). Daarnaast zijn er recente gevallen uit Groot-Brittannië (Ratcliffe 2000 vermeldt de soort niet in zijn uitgebreide overzicht) en uit Spanje. Walker (1988) zag bij Calf of Man in september 1984 een vangst en meerdere vangpogingen door vermoedelijk steeds dezelfde Slechtvalk. Drewitt & Dixon (2008) vermelden één geval, een prooirest uit Bath, in een overzicht van 5275 prooiresten (minimaal 95 soorten vogels) uit het stedelijk gebied in het zuidwesten van Engeland. Zuberogoitia *et al.* (2013) noemen één geval in een overzicht van 2832 prooiresten (minimaal 127 soorten vogels) van broedvogels in het noorden van Spanje.

De lange soortenlijsten maken duidelijk dat Slechtvalk een breed spectrum aan soorten op het menu heeft staan. Dit geldt ook voor Nederland: bij 782 prooiïresten gevonden bij broedvogels in Zeeland ging het om minimaal 57 soorten vogels (Castelijns 2008, 2012, 2013), bij 1365 prooiïresten van niet-broedvogels bij Zwolle ging het om minimaal 41 soorten vogels (van Dijk 2000). Bij 226 prooiïresten uit diverse locaties in het Waddengebied ging het eveneens al om 41 soorten vogels (de Boer & van Dijk 1999, Smit 2000, Oosterhuis & Kok 2003). Hieronder bevond zich ook een uitgesproken zeevogel als de Kleine Alk. Twee vogels werden als prooiïrest op Engelsmanplaat gevonden (Smit 2000), bij Zwolle werd ook al eens een Kleine Alk als prooiïrest gevonden (van Dijk 2000). Al met al is het dus niet verbazingwekkend dat ook Vaal Stormvogeltje op het menu van een Slechtvalk staat.

Verder illustreren de telgegevens (Tabel 1) dat de Slechtvalk tegenwoordig een gewone verschijning in het Waddengebied is. Ik doe zelf al jarenlang mee met de tellingen op Schiermonnikoog. We letten altijd goed op Slechtvalken en we waken voor dubbeltellingen. In het seizoen 2012/13 noteerden we 8 (september), 9 (oktober), 11 (november), 8 (januari) en 3 (mei) Slechtvalken. Alleen voor dit eiland ging het dus in het najaar en in de winter al om gemiddeld 9 pleisterende vogels. Het maximum voor de Waddenzee is 78 exemplaren (november 2010, Tabel 1; hiervan 8 ex. op Schiermonnikoog), maar tijdens zo'n telling blijven altijd vogels buiten beeld. Daarom denk ik dat er momenteel in het najaar en in de winter zeker 100 Slechtvalken in het Waddengebied verblijven. Er is nog veel niet uitgewerkt materiaal over de prooien van deze vogels en het zou goed zijn als dit wordt gepubliceerd, onder andere voor het toetsen van ideeën en voorspellingen in Dekker & Ferwerda (2008) en in van den Hout (2009).

Summary

Dijk K. van 2013. Peregrine Falcons *Falco peregrinus* in the Dutch Wadden Sea capture Leach's Storm-petrels *Oceanodroma leucorhoa*. De Takkeling 21: 221-225.

Peregrine Falcon is a common passage migrant and winter visitor to the Dutch Wadden Sea (Table 1), with an estimated total of c. 100 wintering individuals in the season of 2012/13. Various studies reveal that they feed mainly on waders (various species, depending on site and on time of the year). Besides, a large variety of other birds species have been recorded as prey. Here, I report two captures of a Leach's Storm-petrel. The first took place at Lauwersoog on 23 September 2004, the second at the Eemshaven on 10 November 2007. Both sites are harbours along the mainland coast of the province of Groningen and both records were casual observations on days with a very favorable situation for seabird migration (Photo 1). Both petrels were attacked and captured above sea, at short distances from the coast. In both cases, the Peregrine with its prey disappeared out of sight quickly. According to the European literature, Leach's Storm-petrel is rarely recorded as prey with only a few recent records from Germany (Wadden Sea), Spain and the UK and with no previous records from The

Netherlands. I conclude with a plea that the comprehensive prey lists collated during the last few decades in various parts in the Dutch Wadden Sea should be published, in order to better understand the impact of Peregrines on birds in the Wadden Sea.

Literatuur

- Boer P. de & Dijk J. van 1999. Groningse Slechtvalken prefereren kraaiennest boven nestkast. *De Grauwe Gors* 27: 236-238.
- Bot M. & Jonker M. 2004. Uitzonderlijke zeetrek langs Lauwersoog eind september 2004. *De Grauwe Gors* 32: 172-177.
- Castelijns H. 2008, 2012, 2013. Jaarverslag Werkgroep Roofvogels Zeeland 2007, 2011, 2012. Rapporten, Philippine.
- Dekker D. 2010. Rotgans en Bergeend als prooien van Slechtvalk. *De Takkeling* 18: 85-89.
- Dekker D. & Ferwerda A. 2008. Slechtvalken in Noard-Fryslân Bûtendyks. *Twirre* 19: 2-10.
- Dijk J. van 2000. Zwolse Slechtvalken op middelbare leeftijd. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 6(2): 6-10.
- Drewitt E. & Dixon N. 2008. Diet and prey selection of urban-dwelling Peregrine Falcons in southwest England. *British Birds* 101: 58-67.
- Geneijgen P. van 2007. Broedresultaten van Slechtvalken in Nederland in 2007. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 13: 2-8.
- Gijsbers M. 2013. Peregrine Falcon on Balgzand. Rapport. Imares, Texel.
- Horn H. 2012. Slechtvalk grijpt Rotgans als prooi. *De Takkeling* 20: 85-86.
- Hout P. van den 2009. Over Slechtvalken en steltlopers in de Waddenzee. *Limosa* 82: 122-133.
- Koffijberg K., Koks B., Roomen M. van & Winden E. van 1999. Watervogels in de Nederlandse Waddenzee in 1996/97, met een samenvattend overzicht van de integrale tellingen in 1990/91 - 1995/96. Rapport 04. Sovon, Beek-Ubbergen.
- Koks B. 1998. Slechtvalken in de Nederlandse Waddenzee. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 4(2): 13-15.
- Olthoff M. 2007. Zeetrek langs Lauwersoog in de periode 1996-2006. *De Grauwe Gors* 35: 52-64.
- Oosterhuis R. & Kok J. 2003. Voedselkeuze van Slechtvalken op Griend. *Twirre* 14: 105-108.
- Penninkhof E. 2013. Wat eet de Slechtvalk op het wad? *Sovon-Nieuws* 26(2): 19.
- Ratcliffe D. 2000. *The Peregrine Falcon*, second edition. Poyser, Londen.
- Robitzky U., Bruns H., Ekelöf O., Fleet D., Helbing U. & Lange L. 2010. Zur Ernährung der Wanderfalken in Schleswig-Holstein. *Vogelkd. Ber. zw. Küste u. Binnenland* 9: 145-159.
- Smit H. 2000. Prooien van Slechtvalken op de Engelsmanplaat. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 6(2): 3-4.
- Walker D. 1988. Peregrine taking Leach's Petrels. *British Birds* 81: 395.
- Woudman W. 2013. Kleptoparasitisme of... van het wad geplukt! *De Takkeling* 21: 158-159.
- Zuberogoitia I., Martínez J., González-Oreja J., Calvo J. & Zabala J. 2013. The relationship between brood size and prey selection in a Peregrine Falcon population located in a strategic region on the Western European Flyway. *J. Ornithol.* 154: 73-82.

Adres: Vermeerstraat 48, 9718 SN Groningen (klaas.vdijk@hetnet.nl).